

Kas uue nimetuse sarnasus Tallinna Linnateatri kunagise eelkäija Eesti Riikliku Noorsooteatriga ei või põhjustada teatriajaloolist segadust?

Eks neist kahest teatrist kirjutajale võib see pisut segadust ja peavalu valmistada, seda küll. Seejuures pole Noorsooteatri nimetus teatriajalooliselt ju lõpuni ühe identiteediga seotud. Kui näiteks Ugala oleks kümme aastat tagasi vahetanud oma nime mõne muu vastu ning mõni muu teater võtaks nüüd endale Ugala nime, siis oleks segadust palju rohkem. Noorsooteater on üle maailma levinud ikkagi peamiselt sihtrühmapõhise teatri nimetusena.

Seda tuleb muidugi tunnistada, et paljudel inimestel seostub Noorsooteater Voldemar Panso 1965. aastal loodud teatriga, kus ta töötas küll vaid viis aastat. Tema järel on selle kunstilised juhid olnud Mikk Mikiver, Kalju Komissarov, Rudolf Allabert ning nüüd Elmo Nüganen, kelle ametiaja alguses, täpsemalt 1994. aastal, muudeti see teater Tallinna Linnateatriks. Tookordne Noorsooteater on jäänud inimeste mällu erkse kunstilise meelsuse tõttu. Kui palju seal eraldi noore vaatajaga tegeldi, on isegi, algusaegadel võib-olla rohkem, kuid noori selle teatri lavastused toona kahtlemata köitsid.

Oleme teatriajaloos tegelikult neljas teater, mis kandnud seda nime. Eesti esimene noorsooteater oli 1935. aastal loodud Draamastuudio Noorsooteater, mille eestvedaja oli Leo Kalmet. Selles teatris hakati tegema ka nukulavastusi, millele andis tõuke Plzeňi teatri ja selle juhi Josef Skupa külaskäik Tallinna. Leo Kalmet ja tema trupp nägid Skupa marionett nukulavastusi ning nende eeskujul asuti ka ise nukuteatrit tegema.

Aastatel 1944 kuni 1948 tegutses Leo Martini juhtimisel Eesti NSV Riiklik Noorsooteater: kokku toodi välja 28 lavastust, sealhulgas 12 nukulavastust. 1948. aastal liideti teater taas Draamateatriga. 1952. aastal loodi Eesti Vabariiklik Nukuteater, mille trupi tuumiku moodustasid varasemate Noorsooteatrite nukutrüpi näitlejad, peanäitejuhiks sai Ferdinand Veike. Nii et praegusel Nukuteatril ja

tulevasel Eesti Noorsooteatril on oma eelkäijatega ajalooline side. Pealegi kandis Nukuteater aastatel 2006–2011 nime- tust Eesti Nuku- ja Noorsooteater.

Millist mõju on avaldanud Nukuteat- rile mitu kuud kestnud eriolukorra põhjustatud paus? Kui palju esieten- dusi on tulnud ära jätta?

Mitte nüüd seda, nagu vallanuks meid kõiki kohutav masendus, aga kahtle- mata on olnud erakorralise olukorra meetmed rasked taluda. Kui hooaja teine pool lõigatakse päeva pealt lihtsalt läbi, siis mõjub see näitlejatele, kes on har- junud iga päev käima proovis ja andma etendusi, rängalt – tööriitum sai lõhutud. Näitlejad on harjunud tegutsema ning seetõttu on praegune olukord, kui saab jälle proove teha, palju selgem ja meel- divam, vaatamata mõningasele teadma- tusele, mis sügisel saab. Teisest küljest olid need pausikuud muidugi ka mõtete settimise, oma tegevuse mõtestamise ja analüüsimise aeg, aga eks seda võiks teha ka ilma kriisita.

Kolme lavastuse esietendus tuli edasi lükata. Ära jäänud esietendus on teatrirahvale üks suuremaid lööke. Praegu käivad ettevalmistused, et tuua need lavastused järgmisel hooajal publi- ku ette. Selleks et kriis raisku ei läheks, kuulutas Nukuteater mais kooliõpilastele välja ideekonkursi „Loo uus teat- rikeel!“, millega otsitakse võimalusi siduda teatri-, digi- ja multimeedia- lahendused uuel viisil, nii et publik saaks kogeda elusat teatrit ilma teatri- saali kokku tulemata. Samal eesmärgil on kohtunud ka loomingulise platvormi e- lektron tegijatega.

Millised on Eesti Noorsooteatri suve- plaanid? Millega tullakse publiku ette järgmisel hooajal?

Sel suvel pidi Kernu mõisa küünis esi- etenduma suvelavastus „Kummituste suvi“, näidendi autor on Jaanika Juhanson ja lavastaja olen ma ise, ent segase olukorra ja piirangute tõttu tuli see järgmisele suvele edasi lükata. Juuli viimasel päeval minnakse aga eelmisel

sügisel esietendunud lavastusega „Röö- vel Hotzenplotz“ kolm nädalat kestvale ringreisile üle Eesti. Kuivõrd selle lava- loo tegelasteks on rändtrüpi näitlejad, siis on raske välja mõelda veelgi sobi- vamat lavastust, millega minna paika- desse, kuhu meie teater tavaliselt ei satu, ja inimeste juurde, kes käivad Tallinnas teatris harva.

Septembri algul toob Leino Rei välja visuaalteatrilavastuse „Tagurpidi“, mis põhineb eesti animatsiooni klassiku Priit Pärna 1980. aastal ilmunud äraspidise loogika ja uperpallitava sõnamänguga koomiksiraamatul. Samuti septembri algul esietendub Christin Tauli ja Tiina Möldri lavastus „IRIKKIRI“, mille aluseks on hollandi kirjaniku Toon Tellegeni jutukogumik „Kõik on olemas“. Oktoob- ris on oodata Karl Sakritsa Betti Alveri luuletusele „Tulipunane vihnavari“ üles ehitatud samanimelist sõnadeta lavastust ning detsembris Ott Aardami autorilavastust „Jääpüük“.

Hooaja teisel poolel esietendus Renate Keerdi autorilavastus, mina teen noortelavastuse „Miks me varastasime auto“ ning Mari-Liis Lille ja Priit Põldma ühistööna valmib dokumentaallavastus „Teises toas“.

Kuidas tundub, kas mitu kuud kest- nud viirusepuhangu aeg oli ajutine või jätab see teatril kui kunstiliigile pikaajalisema jälje? Kas teater on pärast seda teistsugune?

Loodan, et see aeg tuli lihtsalt üle elada. Seejuures oli see teatriinimestele kind- lasti ka oma tegevuse intensiivse mõtes- tamise periood. See olukord pani palju- del mõtte tööle: kes ma olen, miks ma olen ja mida ma teen, kui see kõik peaks kaua kestma? Eriolukord valitses siiski liiga lühikest aega, et teater oleks olnud sunnitud võtma päris uue vormi – sel- leks kulunuks aasta või rohkem.

Mingid mõtted, kuidas näidata teat- rit veebi vahendusel, hakkasid idanema küll, ja seda keerulisemal tasandil, mitte lihtsalt nii, et filmime lavastuse teatri- laval üles ja näitame seda kodus istuval publikule veebi kaudu. Kui võtta seda

arvesse juba lavastust tegema hakates, siis võivad sellised otsingud viia küll mõne uue väikevormi tekkimiseni, ent kogu teatri plahvatuslikku muutumist kuskilt ei paista. Pigem inimesed tead- vustasid selle kriisi ajal, milles on teatri võlu ja miks ta on nii eriline.

2017. aastal, kui asusid tööle Nuku- teatri kunstilise juhina, ütlesid intervjuusid Sirbile,* et üks su pea- misi eesmäärke on tuua nukuteater kui lavastusliik lähemale noortele ja täiskasvanutele, kuid pakkuda sealjuures edaspidigi palju põnevat vaatamist ka väikelastele. On see ees- märk nende paari hooajaga täidetud? Kus on siin tasakaalupunkt?

Arvan, et eesmärk pole veel täidetud. Tegemist on pikema teekonnaga ja teatri nimevahetus on üks samm sellel teel. Ühest küljest on oluline tuua noore vaa- taja ette teemad, mis teda puudutavad, ent noor vaataja on avatud, valmis võtma vastu ka väga erisuguses vormis lavas- tusi. Kõike seda visuaalteater pakubki.

Eesti Noorsooteatri nimetus peaks julgustama noori tulema sellesse teat- risse täitsa omal algatusel. Tundub, et praegu jõuab märkimisväärne osa noo- rest publikust saali kas lapsevanema tõukel või kooli kaudu. Ja kui lasta noor- tel valida, millisesse teatrisse minna, siis võib juhtuda, et eelistatakse mõnda teist teatrit. Nukuteatri nimetus tekitab tihti isegi täiskasvanuis eelarvamusi, nukuteatrit peetakse väikelaste keskeks ning see kandub pelgusena üle ka noor- tele. Eesti Noorsooteatri nimetus annab tegijatele suurema vabaduse ning aitab sellega tuua noori vaatajaid visuaalteat- rile lähemale.

Eks eesmärgid muutu ajas ning vas- tavalt teatri arengule, trupile ja liiku- mistele selles tuleb eesmäärke kogu aeg täiendada ja ümber mõtestada. Kolm aastat tagasi välja öeldud tõesed ei pruugi praegu enam olla täpselt samamoodi sõnastatud, küll aga peavad aluspõhi- mõtted jääma ikka samaks.

* Tambet Kaugema, Sissekäidud teeraja alguses. – Sirp 28. IV 2017.

Jaak Viller

5. I 1949 – 9. VI 2020

Lahkunud on teatrijuht ja teatriloolane Jaak Viller, väsimatult kultuuri- ja teatri- väljal tegutsenud avara pilguga juht ning teatriloo talletaja ja mõtestaja.

Jaak Viller sündis Tartus, lõpetas 1967. aastal Tartu 5. keskkooli ning aastal 1973 vene filoloogina Tartu ülikooli. 2004. aastal lisandus omandatud kõrg- haridusele Tartu ülikooli magistrakraad kultuurikorralduse alal.

Pärast ülikooli lõpetamist sattus Jaak Viller 1970. aastate alguses Vanemuise teatrisse ning see määras kogu ta tulevase elu. Aastatel 1972–1973 oli ta Vanemuise

kirjandusala juhataja, Vanemuise mur- ranguliste teatriuendusaastate ajal 1973. kuni 1980. aastani aga teatri korraldajadirektor ning teatrijuht Kaarel Irdi parem käsi. 1980. aastal lah- kus ta Vanemuisest ning töötas seejärel mitmesugustel juhikohtadel: aastatel 1980–1981 oli ta Tartu linna täitevkomitee esimehe esimene asetäitja, 1981–1987 kultuuriministri asetäitja, 1987–1988 EKP kultuuriosakonna juhataja asetäitja.

Kes aga on korra elus sõrme teatril andnud, see tahab teatrisse tagasi – nii sai ka Jaak Villerist taas täiskohaga teatriini- mene. Aastatel 1988–1994 oli ta Estonia direktor, seejärel naasis aga oma teatri- tee alguse juurde ning töötas 1994–2003 Vanemuise teatri juhina. 1991. aastal oli ta Eesti Teatrijuhtide Liidu (praeguse

Eesti Etendusasutuste Liidu) üks asutaja. 1996. aastal algatas ta Vanemuise juhina Tartu teatريفestivali, millest kasvas välja iga-aastane Eesti teatri festival „Draama“. Aastatel 2005–2012 oli Jaak Viller haridus- ja teadusministeeriumi keeleosakonna juhataja. Juhiamet sobis Villerile: tema tasakaalukas ja kindlakäeline juhtimis- stiil, töökus ja süvenemisvõime tegid temast hinnatud juhi ning spetsialisti.

Elu lõpukümnendi pühendas Jaak Viller teatriajaloole, pöörates oma teat- ritöödes uue lehekülje. Kartmata suure aja- ja töömahuga uurimistöid, koos- tas ja kirjutas ta raamatud „Eesti teatri- bibliograafia 1944–1959“ (2014), „Kandiline Kaarel Ird“ (2009) ja „Erich Kõlar: kuulake ennast muusikasse“ (2012) ning korras- tas, süstematiseeris ja digiteeris Vanemuise

arhiivi. 2019. aasta sügisel ilmus pealkirja all „Teatrist. Vanemuisest ja vanemuise- lastest“ tema koostatud raamat kaua- aegse Vanemuise kirjandusala juhataja Evald Kampuse mälestustest. Mõõdunud aastal jõudis ta lõpetada Eesti Teatriliiu (Teatriühingu) ajaloo käsikirja. Talle mää- rati Kaarel Saha nimeline preemia (2005) ning 2020. aasta märtsis sai Jaak Viller oma teatriuurimuslike tööde eest Eesti Teatriliiu aastapreemia, Priit Põldroosi nimelise teatriuurija auhinna.

Langetame sügavas leinas pea.

**Teater Vanemuine
Rahvuskooper Estonia
Eesti Teatriliiu
Eesti Etendusasutuste Liit
Tartu Linnavalitsus
Kultuuriministeerium**